

Sandra Murinska

**LATGALES LATVIEŠA IDENTITĀTES POZICIONĒJUMS LAIKKRAKSTOS:
„RĒZEKNES VĒSTIS”, „VIETĒJĀ LATGALES AVĪZE”, „LATGALES LAIKS” (2008–2010)**

Raksta mērķis ir noteikt, kā reģionālie laikraksti izmanto savu ietekmi Latgales latvieša identitātes veidošanā, kādi ir reprezentācijas veidi, kas visspilgtāk pauž piederību teritorijai, iedzīvotājiem un vērtībām.

Atslēgas vārds „Latgales latvietis” šajā pētījumā tiek izmantots kā līdzeklis, lai konstatētu Latgales latvieša tēla publicitātes intensitāti, situācijas un jautājumus, kas piedalās identitātes pozicionēšanā. Izmantojot kvantitatīvo satura analīzi, tika noteikts vietējo laikrakstu – „Rēzeknes Vēstis”, „Vietējā Latgales Avīze” un „Latgales Laiks” – publikāciju (2008–2010) biežums un tematiskās kategorijas, kurās kā dalībnieks minēts Latgales latvietis/-te, latgalietis/-te, latgalieši utt. Ar kvalitatīvās satura analīzes palīdzību tika noteiktas identifikācijas procesa

veidošanas tendences: publikācijās paustās idejas, simboli, motīvi un attieksme, tēlu raksturi, atspoguļojot vērtības, kādām Latgales latvieša identitātes veidošanas procesā tiek piešķirta būtiska nozīme reģionālajos laikrakstos.

Vietējie laikraksti ir viens no nozīmīgākajiem identitātes veidotājiem reģionā, jo, radot lokālo mediju realitāti, veicina noteiktas kultūrvides attīstību reģionā. Izpētot minēto materiālu, var secināt, ka Latgales latvieša identitāti presē galvenokārt raksturo etniskās identifikācijas aktualizācija, uzsverot emocionālās piederības izjūtu ar konkrēto vidi un cilvēkiem.

Latgalietis tiek prezentēts kā bagāta kultūrpersoņība, kas ievēro Latgalē dominējošās dzimtas tradīcijas, un viņa identitātes kodi izpaužas kultūrsociālo vērtību izcelšanā, ko parasti reprezentē aktīvi un radoši latgalieši un viņu ģimenes. Kā tipiskākās latgalieša rakstura īpašības tiek minēts čaklums, sirsnība un radošums.

**THE POSITIONING OF LATGALE'S LATVIAN IDENTITY IN NEWSPAPERS:
„RĒZEKNES VĒSTIS”, „VIETĒJĀ LATGALES AVĪZE”, „LATGALES LAIKS”
(2008–2010)**

One of the most prominent, standardized and popular makers of identity nowadays are the means of mass media. In Latgale region, the dominant mass media type is press: local towns' and regions' newspapers, which are easily available and also widely demanded and stable tool of socialization. They own the central role as a source of information, as well as the arena of public discourse and the intermediary for culture and identity.

The aim of the article is to determine how the regional newspapers use their influence in the formation of Latgalian Latvian's identity, what are the types of representation, which express the belonging to Latgale area, inhabitants and values.

Using the quantitative content analysis, the frequency of publications and subject categories in the local press (in the period 2008–2010) were determined, in which Latgalian Latvian, Latgalian, Latgalians etc., were mentioned as a participants, as well as some other expressions of belonging. With the qualitative content analysis, the tendencies of building the identification process were determined – the ideas expressed in publications, symbols, themes and attitudes, the characteristics of characters, reflecting the values that are given an important role in the process of Latgalian Latvian's identity formation in the regional newspapers.

Each newspaper relies on its values and events in identity representation. Newspapers „Latgales Laiks” focuses on the activities of Latgale inhabitants in different fields, devoting pages for coverage of sport events and interviews with athletes; important is reflection of Latgalian success in the world. Therefore, in this newspaper, there is a regional identity-building features, coming closer to the work of style of the national newspapers.

„Vietējā Latgales Avīze” as a author and interpreters of actual problems choose opinion of representatives of government, education, culture etc. Therefore the newspaper construct Latgalian identity reflecting the success of Latgalians, especially students and young people who are positioned as the talented people of Latgale. It is opposite to newspaper „Rēzeknes Vēstis” strategy – to make Latgalian identity through Catholic values, maintaining thematic pages in Latgalian and reader's creative activity. In newspaper „Rēzeknes Vēstis” the reader's participation is essential in positioning identity. It often takes the form as the conflict between past and present, like the historical and political view update in regional and national level.

It may be concluded that mainly Latgalian Latvian's identity is positioned through the reflection of social relations: the mutual relations and the material results, thus mentioning family, work and creative growth as the main values. The most strongly the importance of Latgalian's identity is revealed and highlighted in the reflection of their life-stories, emotional affection to patrimonial values, birthplace, reflecting past events, and which is defined as the basis for further development of Latgale.

Ievads

Cilvēkam ir būtiski sevi definēt, lai justos droši, lai izprastu un realizētu savu izaugsmes procesu, veicinātu dažādu darbību attīstību utt. Lai to paveiktu, sabiedrība identificējas ar publiskajā vidē paustajām idejām, vērtībām, lomām, kā arī vēsturē un kolektīvajā atmiņā esošajiem mītiem, ko rada masu komunikācija. Tā ar dažādu simbolu palīdzību veido indivīda identitāti – etnisko, dzimtes, paaudžu u. c., kas pie lasītāja nonāk kā reālas, dzīvei nozīmīgas koncepcijas un uzskati. Viens no šādiem komunikācijas uzturētājiem mūsdienās ir masu mediji, kuri ir nozīmīgi patības apzināšanās veicinātāji.

Latgales reģionā dominējošais plašsaziņas līdzekļu veids ir preses izdevumi, t. i., pilsētu un novadu laikraksti. Tie ir vieni no publiskajā telpā aktīvākajiem viegli pieejamiem, arī pieprasītiem un stabiliem socializācijas līdzekļiem, kam pieder centrālā informācijas avota, publiskā diskursa telpas, kā arī kultūras un identitātes starpniekaloma (Skogerbø, Winsvold 2011: 216).

Jau pirmajos latgaliešu laikrakstos 20. gs. sākumā izskan doma par to nepieciešamību, lai *sorgot un aizstovet sowl tautu, ticību un dzymtu wolūdu* (Redaktors 1906), tādējādi identificējot sevi ar kopīgiem mērķiem, idejām, liekot justies piederīgiem vienotam kultūras, vēsturisko un sociālo apstākļu noteiktam dzīves modelim. Tas norāda par iespēju nodrošināt komunikāciju starp noteiktas ideoloģijas pārstāvjiem un sabiedrību.

Arī mūsdienās, 21. gs., Latgales reģionā iznākošie laikraksti, kopumā ⁷⁴¹, – „Rēzeknes Vēstis”, „Latgales Laiks”, „Ezerzeme”, „Vietējā Latgales Avīze”, „Vaduguns”, „Novadnieks”, „Ludzas

Zeme” – ir nozīmīgi identifikācijas procesa dalībnieki un noteiktu nozīmju radītāji un realizētāji. Gan personas, gan dažādi artefakti ar vietējo laikrakstu starpniecību tekstu, attēlu, virsrakstu, sadaļu, tematu, sludinājumu, reklāmas vai citādā veidā nokļūst līdz sabiedrības uztverei. Lasītājā tie rada apziņu, ka ir Latgales latvietim piederīgi, atbilstoši, saprotami un pielāgojami.

Vietējie laikraksti kā masu kultūras daļa nemeklē atbildes uz jautājumu, kā sevi pozicionēt, bet piedāvā jau gatavus prototipus, tēlus un objektus, ar kuriem lasītājiem liek sevi identificēt.

Viens no projekta „Teritoriālās identitātes lingvokulturoloģiskie un sociālekonomiskie aspekti Latgales reģiona attīstībā” (realizē Rēzeknes Augstskola, Nr. 2009/0227/1DP/1.1.1.2.0/09/APIA/VIAA/071) mērķiem (paralēli zinātnisko un praktisko mērķu izpildei) paredz identitātes procesa apzināšanu un veicināšanu, lai noteiktu, kas ir Latgale, kāda ir tās būtība un specifika, kādēļ latgalieši ir noteiktajā telpā un laikā, kāda ir viņu loma tajā u. tml.

Precīzu izskaidrojumu identitātes pētniecības nozīmībai sniedz filozofe Skaidrīte Lasmane, atgādinot par robežu akcentēšanu un atšķirīgā un kopīgā krustpunktiem: *Identitātes ideja attaisnojama un pieprasīta tādēļ, lai pārmaiņu un daudzveidīgo sociālo kontaktu apkaimē, pirmkārt, saskatītu aptuvenas robežas, kas vienu parādību – indivīdu, organizāciju vai kopienu – atšķir no citas un ļauj saskatīt tajās gan kopīgo, gan atšķirīgo. Otrkārt, identitāte izsaka sevis personisku ievietošanu sociālā procesa, kopienas un semantisko nozīmju tīkla sarežģītajā un pretrunīgajā telpā, savietojoties ar to. Treškārt, identitāte kalpo par veidu, kādā piešķiram nozīmi un novērtējam kādu saesības formu, šoreiz nacionālo kopeksistenci; ceturtkārt, identitāte norāda uz invarianci, atkārtējos, nepārtrauktību, zināmu pastāvīgumu (īdenīdem) diahroni un sinhroni mainīgajā un plurālajā diskursu un tajos iekļauto nozīmju tīklā* (Lasmane 2011: 17).

Tādēļ šajā rakstā tiek analizēta identitātes veidošana vienā no reģionu raksturojošām reālijām un attīstības rādītājiem – vietējos laikrakstos. Laikrakstu izpēte ļaus saprast, kā tajos ietvertie simboli tiek realizēti, uzrunājot lasītāju, un kā apkārtējā vide tiek iekļauta sabiedrības reprezentācijas veidošanas procesā.

Raksta mērķis

Nācijai noteikti nepieciešama kāda vienojoša kultūra un pilsoniska ideoloģija, kopīgi centieni un sapratne, pārdzīvojumi un idejas – noteikts šo vērtību daudzums, kas cilvēkus viņu tēvzemē saliedē vienā veselumā (Smits 2002: 19). Nodrošināt iedzīvotāju masas vienojošu kultūru – šis darbs tiek uzticēts tautas socializācijas institūtiem, jo īpaši – tautas izglītības sistēmai un masu informācijas līdzekļiem.

Vietējie iedzīvotāji, kuri nereti nav iesaistīti viens otra ikdienā, atrodas vienā un tajā pašā komunikatīvajā telpā, lai dalītos ar notikumiem, problēmām, uzvarām, izklaidi, lai diskutētu utt. (Hodkins 2010: 250). Tie ir daudz vairāk iesaistīti kopienas dzīvē, tādējādi arī vairāk patērē vietējos medijus.

Vietējie laikraksti ļauj indivīdam uzzināt novadā un valstī notiekošo, apgūt sociālās normas un kultūru, tādējādi rada piederību noteiktai videi un teritorijai. Mediju pētniece Inta Brikše un vēsturniece Vita Zelče uzsver, ka vietējie laikraksti ir kultūras identitātes komponents. Ideja par *mūsu mazo avīzi* raksturo attiecīgo kopienu (Brikše, Zelče 2006: 82).

Spāņu sociologs Manuels Kastells uzsver, ka identitātes apzināšanās ir cieši saistīta ar kultūras

simboliem un īpašībām (jāpiebilst, ka sociologs identitātes veidošanu redz kā nepārtrauktu procesu, ko ir iespējams konstruēt). Lai to realizētu, tiek izmantoti vēstures, ģeogrāfijas, bioloģijas, produktīvo un reproduktīvo institūciju materiāli, kolektīvā atmiņa, personiskās fantāzijas, varas aparātu un reliģijas atklāsmes (Castells 2004: 7).

Nereti, izmantojot kultūras un vēsturiskās vērtības, masu medijos īpaši tiek apelēts pie dažādu apgalvojumu patiesības, akcentējot kādu identifikācijas posmu vai procesu, piem., noteiktu vērtību kultivēšanu, izmantojot kolektīvajā atmiņā esošas idejas. Tādējādi identitāte nav tikai netverama, mentāli apjaušama kategorija, bet gan attieksme, darbība, kas tiek pausta un atainota simbolos un aktivitātē. Identitāte ir cilvēku pieredzes avots, kas gūst apliecinājumu realitātē (Castells 2004: 6).

Savukārt kultūras teorētiķis Stjuarts Hols uzsver, ka nozīme ir tas, kas piešķir savas identitātes izjūtu. Nozīmes tiek piešķirtas tā, kādā veidā tās tiek reprezentētas – caur leksiku, stāstiem, tēlu veidošanu, emociju pievienošanu, arī caur veidu, kādā klasificētas, konceptualizētas un patērētas. Būtiska nozīme ir arī tam, kā kultūra nosaka robežas un uztur noteiktu identitāti (Hall 1997: 3). Vietējo mediju saturs nereti uzsver vietu kā identitātes uzturēšanas sastāvdaļu, un laikraksti uzņemas specifisku vietējā viedokļa veidotāju lomu. Analizējot identitātes un vietas attiecības, būtiski ir divi faktori: vietai ir sava identitāte – raksturs, iedaba, kas to šķir no citām vietām, savukārt cilvēki sevi identificē ar vietu, jūtas tajā droši. Caur vietējiem laikrakstiem sabiedrībai nepārtraukti tiek atgādināta statuss un nozīme identitātes apzināšanā.

Vietējie laikraksti darbojas kā sociāla, ekonomiska, politiska, kultūras u. c. institūcija, kas veic informēšanas un sabiedrības viedokļa veidošanas funkciju. Kā norāda masu komunikācijas pētnieks Deniss Makveils, lokālie mediji tiek uzskatīti par nozīmīgiem sociālā viedokļa veidotājiem, kas demonstrē konkrētās vides vērtības (McQuail 2010: 31). Noteiktas vērtību sistēmas iekšienē, vietējās informācijas un resursu plūsmā, tie attīsta idejas un vēstījumus par reģiona pagātnes un nākotnes identifikācijas modeli.

Žurnālisti visbiežāk balstās uz lasītāju saikni ar piederību reģionam un kopienai, tādējādi veido cikliskas attiecības starp laikrakstu lasīšanu un identifikāciju ar kopīgām kultūras un sociālajām vērtībām. Lai gan, kā atzīst komunikācijas procesu pētnieks Deivids Morlejs, joprojām nepietiekama uzmanība tiek pievērsta procesiem, caur kuriem kultūras kapitāla formas, ar kurām cilvēki realizē savu identitāti, ir nevienlīdzīgi izplatītas, liels skaits cilvēku ir spiesti dzīvot ar tādu identitāti, kādu viņiem ir piešķiruš, aprakstījuši citi, nevis ar identitāti, kādu varētu izvēlēties paši. Tādēļ vietējās preses pārstāvji, izmantojot reģiona telpā esošo informāciju, cilvēku darbības un mijiedarbības modeli, rada mediju realitāti, kas visbiežāk ir sociāli viendabīga.

Apkopojot minētās atziņas par vietējo laikrakstu lomu reģiona iedzīvotāju dzīvē, kā arī identitātes veidošanas procesu, šajā rakstā tiek noskaidrots, kā laikraksti izmanto savu ietekmi Latgales latvieša identitātes veidošanā un kādi ir reprezentācijas veidi, izpausmes un vērtības, kurās latgalietis iegūst nozīmi mediju realitātē.

Izvēlēta datu bāze – reģionālie laikraksti – ir būtisks izpētes avots, jo, neskatoties uz atrašanās vietu, ir nacionālā līmenī notiekošo procesu atbalss.

Datu bāze un metodoloģijas apraksts

Lai noskaidrotu, kā drukātie reģiona plašsaziņas līdzekļi pozicionē Latgales latvieša identitāti,

uzmanība tika pievērsta šādiem atslēgas vārdiem – Latgales latvietis/-te, latgalietis/-te, latgalieši, kā arī citiem Latgales latvieša patības izteiksmes veidiem, piem., piederība noteiktam pagastam vai pilsētai. Tādējādi kvantitatīvā kontentanalīze ļāva noteikt Latgales latvieša tēla publicitātes intensitāti, situācijas un jautājumus, kuros tiek minēti šie atslēgas vārdi.

Ar kvalitatīvās satura analīzes palīdzību tika noteiktas identifikācijas procesa veidošanas tendences – publikācijās paustās idejas, simboli, motīvi un attieksme, tēlu raksturi, tādējādi konstatējot vērtības, kādām Latgales latvieša identitātes veidošanas procesā tiek piešķirta būtiska nozīme reģionālajos laikrakstos.

Laikrakstos iespējams izšķirt divus identifikācijas procesus: tiešs identifikācijas, piederības uzsvērums, ko pauž publikāciju saturs; nojaušams, netiešs process, ko demonstrē avīzes struktūra – primārās, būtiskākās informācijas publicēšana avīzes titullapā, publikāciju veidi, valodas izvēle, vizuālais materiāls u. c. tehniskie un struktūras elementi, ko pārsvarā pauž tieši avīzes vizuālā noformējuma semiotika. Šajā rakstā ir analizēts laikrakstu publikācijās ietvertais identifikācijas procesa ziņojums.

Būtisks laikrakstu vizuālā noformējuma līdzeklis ir fotoattēli, tādēļ līdzās tekstuālo materiālu analīzei tika aplūkotas arī rakstu fotogrāfijas, nosakot, kādi vizuālie simboli piedalās Latgales latvieša identitātes reprezentācijā un ko žurnālisti izvēlas par tipisko Latgales iedzīvotāja tēlu.

Par pētījuma datu bāzi tika izvēlēti lielākie Latgales reģiona laikraksti (pēc abonēšanas datiem un tirāžas), kas aptver visu Latgales reģionu: „Vietējā Latgales Avīze” un „Latgales Laiks”; savukārt „Rēzeknes Vēstis”, kas ir Rēzeknes un Viļānu novada laikraksts, atzīts par vienu no 2011. gadā visvairāk abonētajiem reģionālajiem laikrakstiem Latvijā⁴².

Minētie laikraksti, izņemot „Vietējo Latgales Avīzi”, uzrādīti arī kā vieni no pazīstamākajiem mediju konceptiem projektā „Teritoriālās identitātes lingvokulturoloģiskie un sociālekonomiskie aspekti Latgales reģiona attīstībā” (Nr. 2009/0227/1DP/1.1.1.2.0/09/APIA/VIAA/071) veiktajā aptaujā *Latgale ir...*, kā arī ir izvēlēti par lingvoteritoriālās vārdnīcas šķirkiem⁴³.

Lai veiktu analīzi, tika izpētītas minēto laikrakstu publikācijas laika posmā no 2008. gada janvāra līdz 2010. gada decembrim: „Latgales Laiks” (202 numuri), „Rēzeknes Vēstis” (300 numuru), savukārt publikācijas „Vietējā Latgales Avīzē” tika aplūkotas laika posmā no 2009. gada janvāra līdz 2010. gada decembrim (105 numuri).

Šis periods izvēlēts ar mērķi izvērtēt vietējo laikrakstu ietekmi identitātes veidošanā tieši 21. gs. – mobilitātes laikmetā, kad daudzveidīgo masu komunikācijas tehnoloģiju laikā zūd drukātā papīra nozīme un funkcijas, bet to vietā stājas fragmentārisms un intertekstualitāte, ko piedāvā globālais tīmeklis.

Latgales latvieša identitātes pozicionējums laikrakstos

Tēlu raksturojumā un tematikas izvēlē vietējos laikrakstos sastopamas gan etniskās, gan reģionālās identitātes veidošanas pazīmes. Laikrakstā „Rēzeknes Vēstis” nozīmīgāka ir etniskā identitāte, arī citos aplūkotajos – „Vietējā Latgales Avīzē” un „Latgales Laikā” – tā ir būtiska, jo abas veido latgalieša etnisko piederību, tomēr divās minētajās īpaša vērība tiek piešķirta arī reģionālajai identitātei. Ar

42 BNS (2011). *Arvien vairāk avīzes pērk kioskā, nevis abonē*. <http://www.diena.lv/sabiedriba/politika/arvien-vairak-avizes-perk-kioska-nevis-abone-762994>, sk. 20.10.2011.

43 Plašāka informācija par projektu pieejama www.tilra.ru.lv.

etnisko identitāti šajā gadījumā tiek saprasta piederība, kuras determinējošie faktori ir vecāku (senču) dzimtene, valoda un reliģija.

Žurnālisti presē veido latgalieša patības apziņu un ataino, kā Latgales novada iedzīvotājos pieaug etniskās identitātes apziņa, īpaši sasaistot to ar emocionālo piederību, kas izpaužas rīcībā reģiona ietvaros. Tādēļ arvien spilgtākiem līdzekļiem tiek izcelta latgaliskā identifikācija: *Artūrs ir dzimis latgalietis, ar ko lepojas, un uzskata sevi par savas zemes patriotu* (Minova 2010).

Tāpat tiek atgādināta un uzsvērta savu senču tradīciju apzināšanās, kas izpaužas gan valodas izvēlē, gan publikācijas saturā, proti, intervējamās teiktajā, piem., *sarunā „Latgales Laikam” Ilze Mežinīce stuosta, cik svareigai ir dzīduot babu nūsorguotuos dzīsmes* (Jonāne 2010).

Vietējās avīzes latgaliešus rāda pieticīgus, pazemīgus, bet noteikti darbīgus. Tie atainoti kā vērtība, kam tiek piešķirta nozīme avīzes motivācijā rakstīt un informēt, ieskicējot arī potenciālo laikrakstu adresātu: *Manuprāt, Latgale joprojām ir neapzinātu un neizgaismotu cilvēku–dimantu krātuve, tāpēc vienmēr esmu lepojusies ar to, ka „Vietējā” uz intervijām aicina ne tikai pazīstamus cilvēkus, bet arī vienkāršus, klusus darba darītājus (...). Atliek cerēt, ka kādreiz tomēr tiks novērtēta mūsu vienīgā bagātība – izturīgais un darbīgais lauku cilvēks* (Svikša 2009).

„Latgales Laikā” un „Vietējā Latgales Avīzē” identificēšanas procesā būtiski kļūst Latgales iedzīvotāju *veiksmes stāsti* – latgaliešu enerģija un idejas atrast nodarbošanos reģionā, paveiktais darbs un rezultāti, kā arī aktivitātes dažādās jomās. Avīzēs šajā jautājumā dominē kultūras, arvien vairāk arī uzņēmējdarbības un komerciālās darbības akcentēšana, kas ataino orientēšanos uz lasītāju iniciatīvas veicināšanu – aicināt līdzdarboties, uzņemties atbildību, izmantojot Latgalē esošās kultūras un materiālās vērtības.

Latgales latvieša patības jautājums atklāj dažādus identitātes veidošanās aspektus. Presē tiek radīts Latgales latvieša tips – čakls un radošs, ievēro un kopj tautas tradīcijas.

Par latgalieša spēka avotu tiek minēta ģimene. Žurnālisti latgalieša izaugsmi nereti saista ar pagātni, apgalvojot, ka ģimenē cilvēks gūst stipru pamatu turpmākajai dzīvei.

Intervijas ar ģimenēm, apraksti, kā arī lasītāju vēstules pauž cieņu bagātām saimēm – ģimenēm, kurās ir daudz bērnu, kas ir aktīvas un rosīgas, visbiežāk ar vidējiem ienākumiem, bet kuras apzinās piederību Latgalei: *Silmalas pagasta Kurteņos dzīvo Augustānu ģimene, darbīga, sirsnīga un īsteni latgaliska* (Dombrovska 2010).

Akcentēta tiek arī ģimeņu vecākās paaudzes dzīves gudrība, tās kā latgaliešu dzīvesziņas glabātājas nozīme mūsdienu Latgalē, Latvijā un pasaulē. Tādēļ avīzes aktualizē vecāku pāru laimīgas laulības panākumus, kur ļoti bieži tiek uzsvērta vīra vai sievas latgaliskā izcelsme, kosaista ar emocionālās piederības izjūtu un apmierinājumu ar savu dzīves vidi un cilvēkiem.

Arī ģimeņu fotogrāfijās dominē paaudžu pēctecības uzsvērums; ļoti bieži ģimenes tiek atainotas lauku vidē, kurā tiek izceltas Latgalei nozīmīgas reālijas, piem., koka māja, pašu siets siers utt. (sk. 1. attēlu).

1. attēls. *Avots: Rēzeknes Vēstis, 2010, Nr. 73, 22. jūnijā*
 Picture 1: *Source: Rēzeknes Vēstis, 2010, No. 73, 22 June*

Līdztekus paaudžu atainojumam laikraksti norāda arī uz vecākās paaudzes ģimeņu pārstāvju lomu, informējot par *zelta pāru* kopdzīves stabilitāti un ilgumu.

Īpašs ģimenes kā vērtības izcēlums identitātes veidošanā tika akcentēts televīzijas šova „Dziedošās ģimenes” aktivitāšu kontekstā. Kopš 2008. gadavietējā presē regulāri tika atspoguļota Latgales ģimeņu piedalīšanās televīzijas šovā, kas, izmantojot dažādus simbolus, rosināja lasītājus atcerēties un ievērot latgaliešu ģimenes, izceļot to saliedētību, aktivitāti un talantu. Publikācijā tika norādīta ģimeņu izcelsme, kā identitāti ietekmējošam faktoram tam tika pievērsta uzmanība ģimeņu darbības reprezentācijā un raksturojumā, piem., repertuāra izvēlē, dziedot dziesmas latgaliešu valodā, kā arī izskatā.

Šādā veidā arī vietējā informatīvajā telpā nereti ienāk populārās kultūras tendences, ko ievieš globālās pasaules šovu dzīvesveids, tomēr vietējos laikrakstos tas ir viens no veidiem, kā tiek akcentētas latgaliešu spējas, raksturs un vitalitāte.

Latgales latvietis presē tiek atainots darbā, kultūras un citu notikumu kontekstā, kā arī savā dabiskajā vidē – ģimenē, visbiežāk laukos. Tādēļ latgalieša identitātes vērtību veido latgaliešu lauku dzīves akcentēšana. Vairākumā gadījumu tieši lauku reprezentācija saistās ar uzņēmīgu latgaliešu stāstu veidošanu, uzsverot, ka darbīgie cilvēki ir īsteni latgalieši *no matu galiņiem līdz papēžiem* (Jonāne 2008). Lauku iedzīvotājs pārstāv darbu lauksaimniecībā – zemkopībā, lopkopībā, kā arī uzņēmējdarbībā, pārņemot senču iesāktās prasmes un arī dažādas inovatīvas idejas.

Piem., „Latgales Laiks” latgaliešu reprezentācijai izvēlas gan aktīvus lauku cilvēkus, gan pilsētniekus. Lauku cilvēks reprezentē latgalieša rakstura īpašības, kā arī nodarbošanās tradīciju

nozīmīgumu, savukārt pilsētas vide pauž dažādas radošas aktivitātes.

Par nozīmīgu Latgales un latgalešu darbības veidu vietējā presē tiek akcentēta tūrisma joma. Latgalietis, darbodamies savā ierastajā vidē, spēj to veidot par savu zīmolu, tā ir vērtība, kas tiek izcelta kā reģiona iedzīvotāju veiksmīga nodarbošanās un novērtējums līdžās zemnieku aktivitātēm: *Latgales ļaudis vienmēr pārsteidz ar savu optimismu un izdomu. Arī Ošu māju saimniekam Ainim Novikam ir laba humora izjūta un drosmē eksperimentēt, tieši tāpēc pirms diviem gadiem viņa saimniecībā parādījās vīngliemežu audzētava* (Minova 2010).

Žurnāliste uzsver, ka raksta varonis spēj rast jaunas idejas un nebaidās riskēt, pateicoties latgalieša rakstura iezīmēm. Tāpat tiek izcelti arī Latgales latvieša hobiju veidi un nodarbošanās: zirgu sporta attīstība (piem., publikācijas par rikšotāju sacensībām Ludzas novadā), Latgales gleznotāju veikums, kā arī dažādu amatnieku, piem., keramiķu, aktivitātes.

Latgalieša rakstura īpašību izcelšana ir nozīmīgs Latgales latvieša identitātes konstruēšanas paņēmiens, īpaši tas tiek izmantots, raksturojot sabiedrībā populārus cilvēkus: *Kora dibinātājs un mākslinieciskais vadītājs ir pasaulslavenais diriģents Māris Sirmais – tik sirsnīgs un labestīgs varbūt tāpēc, ka viņa dzimtas saknes ir Latgalē* (Laizāne 2010).

Piem., intervējot viesus, kas ieradušies Latgalē, lai sniegtu koncertu, viena no žurnālistu iecienītākajām tēmām ir piederība Latgalei. Intervējamie atbildē izceļ atšķirīgo, visbiežāk izskan pozitīva identificēšanās ar Latgali, minot kādu saikni ar noteikto teritoriju, tādējādi asociējot tās iedzīvotājus ar kopīgām atmiņām un izjūtām: aktieris Jānis Jarāns vienmēr uzsver, ka *esmu čangalis* (Atvara 2010). Etniskā izcelsme tiek sasaitīta ar esošo situāciju, arī psiholoģisko izjūtu, kas veido kopīgu sociālo un kultūras kodu apziņu.

Pārnovada pārstāvju vai viesu viedoklis, balstīts atmiņās par teritoriālo un etnisko piederību reģionam, vietējā presē tiek regulāri izmantots, lai atgādinātu latgalieša īpašības un lomus publikācijas dalībnieka dzīvē.

Avīzēs Latgales latvieša identitātes apzināšanās tiek saistīta ar konkrētu cilvēku darbības rezultātu reprezentāciju, tā izceļot novada kā kultūrsociālas telpas potenciālu. Tādēļ iespējams izcelt arī nozīmīgāko tematiku un reālijas, kuru situācijas kontekstā Latgales latvietis gūst nozīmi un ar ko notiek identificēšanās publiskajā telpā. Piem., izglītība – regulāri vietējos laikrakstos tiek publicēti Rēzeknes Augstskolas un Daugavpils Universitātes notikumu atspoguļojums, kā arī Latgales vidusskolu un pamatskolu skolēnu un skolotāju aktivitātes. Līdzās izglītībai jāmin kultūras joma, kas ietver ne tikai latgaliešu pasākumu aktualizāciju, bet arī Latgales latviešu radošo darbību un izpausmes, piem., deju un folkloras kopas („Dziga”, „Ceiruleits” u. c.), grāmatu par Latgali izdošana, pasākumi (piem., „Atzols”). Tāpat nozīmīga ir arī garīgās dzīves notikumu un personu publicitāte, piem., katoļu baznīcu vēsture, priesteru devums Latgales kultūrvēsturē, kā arī lūgšanas un citu reliģisku jautājumu apspriešana u. c.: *Rūžukrūņš myusim rōdeis tykuma ceļu, bet ari dūs spēku īt, jo tys ir reizē kanals, pa kuru plyust Dīva žēlesteiba, un Dīva spēks, lai varātu labi dzeivēt* (Boltūš Jōņs 2009).

Būtiska tematiskā kategorija, kas pauž latgalieša patību, ir publikācijas par latgaliešiem, kas ieguvuši slavu Latvijas un plašākā sabiedrībā, īpaši par viņu paveikto. Tādējādi kā pamatvērtība tiek izvirzīts cilvēks, kas darbojas un ir pierādījis sevi ne tikai reģiona, bet arī plašākā sociālajā telpā. Šāds latgalieša reprezentācijas paņēmiens raksturīgs laikrakstam „Vietējā Latgales Avīze” un „Rēzeknes Vēstis”, veidojot kultūrvēstures apskatus un atmiņu stāstus, tomēr nereti sastopams arī avīzē „Latgales

Laiks”: *Skaistā Ežezera krastos iesakņojusies Grišānu dzimta devusi Latgalei un pasaulei trīs slavenus priesterus, izcilus ārstus, skolotājus, inženierus, ceļu būvniekus, strūklaku inženieri (viņa veidotās strūklakas varbūt arī šodien Pēterpilī un apkaimē ir apbrīnojamas), pagastu vecākos, celtniekus...un, protams, zemes kopējus (Latgales Laiks 2009).*

Ar patriotisku patosu un pacilājošu, apbrīnas pilnu izteiksmi tiek vēstīts par latgališu veikumu un devumu kultūrā. Bet līdztekus intelektuālā darba veicējiem tiek atgādināts par to arī kā zemes kopēju lomu.

Vietējās avīzēs tiek akcentēta novadnieku varonība, pausts lepnums – raksta varoņiem tiek piedēvēta ievērojamas personas pozīcija. Par vietējiem pašapziņas cēlājiem un autoritātēm, latgališu vērtību uzturētājiem kļūst ietekmīgas vēstures un garīgās dzīvespersonības – dzejnieki, rakstnieki, pedagogi, vēsturnieki, priesteri, zinātnieki u. c.

Būtiska nozīme ir arī ārējo elementu izcelšanai, kas papildina un dara plašāku Latgales latvieša identitātes apziņu. Nereti to nodrošina atbilstoša spilgta fotomateriāla izvēle. Piem., 2. attēlā dzejnieks A. Spoģis nofotografēties pie lidmašīnas „Latgale”. Raksta personību vizuālā materiāla izvēle un apraksts demonstrē ciešo saikni ar Latgali un latgališiem. Savukārt 3. attēlā var redzēt, ka, atspoguļojot kādu pasākumu, par vizuālo materiālu balstu tiek izvēlētas slavenas personības. Fotografijas anotācija pauž pašlepnumu par J. Streiča piederību Latgalei. Spilgts piemērs tam, kā mediji rada savu realitāti, veidojot minētās fotografijas interpretāciju.

2. attēls. *Avots: Vietējā Latgales Avīze, 2009, Nr. 41, 9. oktobrī*

Picture 2: *Source: Vietējā Latgales Avīze, 2009, No. 41, 9 October*

3. attēls. *Avots: Vietējā Latgales Avīze, 2010, Nr. 19, 7. maijā*

Picture 3: *Source: Vietējā Latgales Avīze, 2010, No. 19, 7 May*

Latgališa identitātes veidošanā tiek akcentēta arī latgališu valodas nozīmība. Piem., avīzē „Rēzeknes Vēstis” visplašākā identifikācijas un piederības konstruēšanas telpa ir pielikums latgališu

valodā „Mōras Zeme”, kur, izmantojot vienu no reģiona iedzīvotāju identitātes pamatizpausmēm – valodu, dominējošie ir lasītāju atmiņu stāsti, vēstules, novadpētnieciski raksti, katoļu Baznīcas aktualitātes, intervijas ar dažādu profesiju pārstāvjiem – skolotājiem, ārstiem u. c.

Līdztekus „Mōras Zemei” jāmin arī „Latgales Laika” pielikums „Latgalīšu Kultūrys Gazeta”, kas iznāk latgaliešu valodā, vēstot par aktuālajiem notikumiem latgaliešu kultūras dzīvē.

Tomēr latgalieša etniskā identitāte ļoti bieži tiek izcelta arī personu raksturojumā, atainojot valodas piederības apziņu: *Kā jūtas cilvēks, kas dzimis Latgalē tieši Pēterdienā? Ēvalds Stašulāns, „Latgales Laika” lasītājs, jubilārs un Dubnas pagasta priekšsēdētājs, saka, ka jūtas labi. Te viņš runā un dzird latgaliešu valodu, kurā sarunājas arī daudzi Daugavpils rajona padomes un pašvaldību vadītāji* (Jonāne 2008).

Žurnāliste demonstrē raksta varoni, piederīgu Latgalei ar dzimšanas un dzīves vietu un valodu. Būtiski ir jau sākumā akcentēt piederību novadam, novada avīzei, un tikai pēdējais minēts amata nosaukums, uzsverot pagasta pārvaldes darbinieku latgaliskās identitātes veicināšanu un saglabāšanu. Tas tiek papildināts ar faktu, ka pagasta pārvaldē latgaliski runā arī citi darbinieki, ne tikai publikācijas varonis.

Līdzās etniskās kategorijas uzsvērumam vietējos laikrakstos tiek veidota piederība reģionam. Šādā gadījumā jārūnā par laikrakstu lomu reģionālās identitātes nostiprināšanā.

Reģionālā identitāte ir līdzīga ar citiem identitātes veidiem (Смирнягин 2007: 94). Tā vairākumā gadījumu balstās uz sociālajiem mītiem par īpašām dzīves vietas iezīmēm. Tās izpausme atkarīga no kolektīvās atmiņas uzturēšanas, esošajām vērtībām un normām; tā izpaužas, to īpašniekiem izveidojot noteiktu paštēlu, veidojot specifiskas īpatnības ikdienas dzīvē (apģērbs, vārduņicas, diētas u. c.). Reģionālā identitāte nereti tiek dēvēta arī par teritoriālo identitāti, solidarizējoties ar novadniekiem, jo dzīvo kopā vienā teritorijā šobrīd vai ir dzīvojuši agrāk (Смирнягин 2007: 94). Šī identitāte parasti tiek izteikta, pieskaitot sabiedrības pārstāvi kādas noteiktas teritorijas vienības – pilsētas vai tās daļas – iedzīvotājiem.

Līdzvērtīgu identifikācijas procesu laikraksti demonstrē, saistot latgalieti ar noteiktu teritoriju, īpaši uzsverot piederību ciemam vai pilsētai, minot arī konkrētas vietas, piem., *Stiprinieks no Latgales – preilietis Artis Plīvda* (Atvara 2010), kā arī novada nozīmi.

Vietējos laikrakstos tā tiek atspoguļota, paužot piederību gan valstij, gan novadam, informējot par Latgales iedzīvotāju panākumiem ārpus Latvijas, aizstāvot tās vārdu pasaulē, piem., rakstā *Latviju pārstāvēs viļānieši* (Sondore 2009). Šajā gadījumā ir būtiski paust piederību ne tikai Latgalei, bet arī Latvijai, atgādinot Latvijai par iespējamo veiksmi un panākumiem. Kā atzīst sociologs E. Smits, *mītisks spēks un gluži personiska kvalitāte ir cilvēka saistībai ar kādu īpašu zemes stūrīti un konkrētām vietām tajā* (Smits 2002: 32).

Tādēļ presē tiek atainoti latgalieši, kuri akcentē reģiona augšupeju dažādās nozarēs. Tas, savukārt, norāda uz spilgtu vietējās preses iezīmi – savas telpas glorificēšanu, nereti tai piedēvējot mītiskas funkcijas. Tādējādi reģions kopumā ar tās sīkākajām vienībām – pagastiem, ciemiem – kļūst par sava veida brīnum(u)zemi.

Visas aplūkojamās avīzes akcentē noteiktu teritoriālo vienību. Šī identifikācija tiek izmantota visdažādākajās publikācijās, jo tai piemīt neitrālāka attieksme attiecībā pret reģiona iedzīvotāju kā etnosa pārstāvi. Tomēr atsevišķos gadījumos teritorijas izcelšanai ir nozīmīga loma. Būtiska vietas

akcentēšana ir uzņēmējdarbības, kultūras, īpaši izglītības, sporta u. c. sadaļās. Savukārt identitātes veidošanas procesā visneitrālākās avīžu rubrikas ir notikumu apskats – īsās ziņas gan Latvijā, gan pasaulē, gan novados, sludinājumi, kriminālo notikumu apskats, proti, kur nav svarīgs piederības realizēšanas process, bet gan personas sociālo lomu akcentēšana.

Var secināt, ka katrs analizētais laikraksts izvirza savas vērtības un notikumus, kam tiek piešķirta nozīme identitātes reprezentācijā.

Avīze „Latgales Laiks” orientējas uz Latgales iedzīvotāju darbību, aktivitātēm dažādās jomās, piem., veltot avīzes lappuses sporta notikumu atspoguļojumam un intervijām ar sportistiem; nozīmīgs ir arī latgaliešu panākumu pasaulē atspoguļojums. Tādēļ šajā avīzē vērojamas reģionālās identitātes veidošanas iezīmes, tuvinoties nacionālo laikrakstu darbības principiem.

„Vietējā Latgales Avīze” regulāri par aktuālo problēmu atklājējiem un interpretētājiem izvēlas varas, izglītības, kultūras u. c. jomu pārstāvjus. Tādēļ avīze latgalieša identitātes veidošanā piedalās, atainojot novadnieku panākumus, īpaši skolēnu un jauniešu, kas tiek pozicionēti kā talantīgi latgalieši, iepretim „Rēzeknes Vēstu” stratēģijai paust latgalieša identitāti caur katoliskajām vērtībām, uzturot tematisko lappusi latgaliešu valodā, atklājot lasītāju radošo jaunradi u. tml. Laikrakstā „Rēzeknes Vēstis” ļoti būtiska ir lasītāju dalība identitātes uzturēšanā, kas nereti izpaužas kā pagātnes un tagadnes konfliktu iezīmes, vēsturisko un politisko priekšstatu aktualizācija reģiona un valsts līmenī.

Secinājumi

Lai gan 21. gs. tiek dēvēts par kosmopolītisma un nepārtrauktas mobilizācijas laiku, nozīmīga un saprotama ir vēlme atrasties savā telpā gan garīgā, gan teritoriālā izpratnē.

Šādu saikni starp lokālo vidi un sabiedrību nodrošina vietējie laikraksti, kas cenšas saglabāt unikālo, īpašo, iedzimto un vietējās vērtības, tādējādi ir nozīmīgs identitātes veidošanas līdzeklis. Avīzes, izvēloties personības, notikumus, vietas un objektus, rada un veicina minēto reāliju nonākšanu publiskajā telpā, kas, savukārt, veido Latgales avīžu lasītāju priekšstatu par Latgales latvieša tēlu.

Avīžu publikācijās iekļautās vēlmes un nozīmes veido tēlu un priekšstatu kopu, kas atsevišķu indivīdu saista ar noteiktu kopienu un kam ir nozīmīga masu komunikācijas funkcija – kultūras un sociālā identifikācija. Žurnālisti, vietējā vidē radot un izceļot noteiktu tematiku un problemātiku, veicina Latgales latvieša identitātes apzināšanos.

Latgales latvieša identitāte tiek veidota kā etniskā identitāte, kas piedalās reģionālās (sākot ar savu ciemu, pagastu, pilsētu) identitātes konstruēšanā, jo vietas tiek saistītas ar vietējās kultūrsociālās telpas reālījām, un tas ir Latgales latvieša identitātes koncepta pamats.

Būtiska vietējo laikrakstu pazīme, veidojot dialogu ar lokālo sabiedrību, ir uzmanības pievēršana iekšējo notikumu atspoguļojumam, kas uzsver reģionālās identitātes esamību, ne globālo ziņu ienākšanu vietējā telpā. Tādēļ nereti vietējās avīzēs manāma ciešāka un familiārāka vēršanās pie lasītāja, izrādot ietekmi (un priekšroku) pār vietējo sabiedrību jeb kopienu, kā arī uzsverot emocionālās piederības izjūtu ar konkrēto vidi un cilvēkiem, kas ir cieši saistīta tieši ar etniskās identitātes lomu.

Latgaliētis tiek atainots kā kulturāli bagāta personība, kurš stingri ievēro dzimtas tradīcijas, un viņa identitātes kodi izpaužas kultūrsociālo vērtību uzturēšanā, ko parasti prezentē aktīvi un radoši latgalieši un viņu ģimenes. Tipiskākās rakstura īpašības – čaklums, sirsnība un radošums.

Visbiežāk konstatētās Latgales latvieša patības veidošanas izpausmes vietējos laikrakstos ir

kopīgo kultūras tradīciju un vērtību aktualizācija, kas lielākoties tiek attiecināta uz lauku vidi, t. i., kultūrvēsturisko atmiņu, pagātnes liecību u. c. izpausmju akcentējums. Laikraksti regulāri ataino Latgales iedzīvotāju likteņstāstus, piedāvājot kopīgu pagātnes rekonstruēšanu, piem., organizējot konkursus par labāko atmiņu stāstu, tādēļ laikrakstos ir daudz materiālu, kas balstās uz atmiņu reprezentāciju.

Vietējos laikrakstos izskan doma par novada pagātnes vērtību saglabāšanu, pielāgojot tās mūsdienu globalizētās vides prasībām ne tikai kā pagātnes lieciniekus, bet gan kā plašāku skatījumu mūsdienu pasaulē. Tās nodrošina kultūras ticējumu *kā latgaliešiem ir jādzīvo* kontekstu. Žurnālisti raisa sociāli kolektīvo kodu veidošanos, izmantojot pirmatnīgās, iedzimtās izjūtas, ko pauž garīgās un materiālās vērtības un simboli, un šī brīža populārās kultūras izpausmes, nevis tās pārņemot, bet gan pielāgojot savas reģiona telpas tradīcijām, ir identitātes stiprināšanas līdzeklis.

LITERATŪRA

- Atvara, Ilze (2010). Jānis Jarāns: Es vienmēr uzsveru, ka esmu čangalis. *Vietējā Latgales Avīze*. Nr. 6. 5. februārī.
- Atvara, Ilze (2010). Stiprinieks no Latgales – prelietis Artis Plivda. *Vietējā Latgales Avīze*. Nr. 35. 27. augustā.
- Boltūns Jōņs (2009). Rūžukrūņš rōda tykuma ceļu. *Rēzeknes Vēstis*. Nr. 55. 2. maijā.
- Brikše, Inta, Zelče, Vita (2006). Reconfiguration of Place and Space: A Case Study Related to Coverage of Regional Reforms in Latvia. *Expanding Borders: Communities and Identities*. Proceedings of International Conference, Riga, November 9–12, 2005. http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/item_1127_Exp_1.pdf, sk. 20.11.2011.
- Castells, Manuel (2010). *The Power of Identity*. Malden, MA, Oxford: Wiley-Blackwell.
- Dombovska, Danuta (2010). Augusts – tēta lielais palīgs. *Rēzeknes Vēstis*. Nr. 90. 3. augustā.
- Du Gay, Paul, Hall, Stuart (editors, 1996). *Questions of Cultural Identity*. London: Sage.
- Hall, Stuart (editor, 1997). *Representation cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Jonāne, Egita Terēze (2008). Ēvalds Stašulāns – latgalietis no matu galiņiem līdz papēžiem. *Latgales Laiks*. Nr. 48. 27. jūnijā.
- Jonāne, Egita Terēze (2010). Ilze Mežinīce patur latgaliskuos gudreibys i dzīsmes spēku. *Latgales Laiks*. Nr. 50. 2. jūlijā.
- Laizāne, Ruta (2010). Pasaulslavenā diriģenta Māra Sirmā dāvana Varakļāniem. *Vietējā Latgales Avīze*. Nr. 16. 16. aprīlī.
- Lasmane, Skaidrīte, Šķilters, Jurgis (2011). *Nacionālās identitātes komunikācija Latvijas kultūras telpā*. Rīga: LU SPPI.
- McQuail, Denis (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Meirāne, Olga (2010). Siers mīļajam Jānim. *Rēzeknes Vēstis*. Nr. 73. 22. jūnijā.
- Minova, Inese (2010). Latgalieši var pārsteigt ne tikai Francijas gardēžus. *Latgales Laiks*. Nr. 78. 8. oktobrī.
- Minova, Inese (2010). Uzņēmēja Artūra Gražuļa dzīvē ir arī klauni. *Latgales Laiks*. Nr. 73. 21. septembrī.

- Morley, David, Robins, Kevin (1995). *Spaces of identity: global media, electronic landscapes and cultural boundaries*. London, New York: Routledge.
- Par V. Grišānes grāmatu (2009). *Latgales Laiks*. Nr. 26. 3. aprīlī.
- Pietikäinen, Sari (2003). Indigenous identity in print: representation of the Sami in news discourse. *Discourse & Society*. Nr. 14. 581–609.
- Redaktors (1905). Uz Jaunu Godu. *Gaisma*. Nr. 3. 8. janvārī.
- Skogerbø, Eli, Winsvold, Marte (2011). Audiences on the move? Use and assessment of local print and online newspapers. *European Journal of Communication*. Nr. 26. 214–229.
- Smith, David M., Wistrich, Enid (editors, 2007). *Regional Identity & diversity in Europe. Experience in Wales, Silseia and Flanders*. London: Federal Trust for Education and Research.
- Smits, Entonijs D. (2002). *Nacionālā identitāte*. Rīga: AGB.
- Sondore, Ilze (2009). Latviju pārstāvēs viņānieši. *Rēzeknes Vēstis*. Nr. 74. 16. jūnijā.
- Svikša, Skaidrīte (2009). Latgale – dimantu krātuve! *Vietējā Latgales Avīze*. Nr. 29. 17. jūlijā.